

Verdieping nr. 1, 2010

De Verdieping is een niet regelmatig verschijnende uitgave van het Centrum voor Architectuur en Stedebouw Tilburg. Belicht worden achtergronden van het CASTprogramma en van de actualiteit op het gebied van architectuur, stedebouw en landschap in de regio Midden-Brabant. Hiervoor werkt CAST wisselend samen met partners en onafhankelijke deskundigen.

Wat is CAST

CAST is een lokaal architectuurcentrum dat op 1 juli 1995 werd opgericht om tegemoet te komen aan de sterk groeiende belangstelling voor architectuur en stedebouw in Tilburg en omgeving. Doelstelling van CAST is de belangstelling voor, en het denken over architectuur, stedebouw en landschap in de regio Midden-Brabant blijvend te stimuleren. Het centrum organiseert debatten, lezingen, symposia, workshops, excursies en tentoonstellingen en verzorgt regelmatig publicaties. CAST richt zich daarbij zowel op beroepsgroepen die zijn betrokken bij architectuur en stedebouw, als op het brede publiek.

Centrum voor Architectuur en Stedebouw Tilburg,
Dunantstraat 1 5017 kc tilburg, tel. 013-5449222,
fax. 013-5449669, e-mail info@castonline.nl,
URL www.castonline.nl

centrum voor architectuur en stedebouw tilburg

verdieping

voorwoord

Het gaat niet zo best met de stedebouw in Nederland. Althans, dat stelt het kabinet in haar beleidsnota 'Een Cultuur van Ontwerpen'. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur (SfA) kreeg daarom de opdracht een programma te ontwikkelen om de positie van het vakgebied van de stedebouw te versterken. Het fonds vroeg onder meer de medewerking van de lokale centra voor architectuur en stedebouw, om de constatering van het kabinet te spiegelen aan de lokale situatie. CAST en haar Brabantse collega's van Gebouw F Breda, BAI Den Bosch, Architectuurcentrum Eindhoven en de provinciaal opererende Brabant Academy sloegen de handen ineen. Op 26 februari 2010 reisden we per trein door Brabant, voerden gesprekken met deskundigen en sloten af met een debat met professionals uit Brabant en daarbuiten. In deze CASTverdieping vindt u een reisverslag van deze 'Ronde van Brabant', geschreven door onafhankelijk criticus Mark Hendriks en een opsomming van enkele achtergronden. Wij wensen u veel leesplezier toe en zien uw reacties graag tegemoet.

Een speerpunt van het kabinetsbeleid is de positieverbetering van de stedebouw als integrerende discipline op objectoverstijgende schaalniveaus. Die potentie van het vakgebied komt in de praktijk te weinig tot zijn recht. Het kabinet noemt het gebrek aan samenhangende benadering van bebouwing en open ruimte als belangrijke oorzaak voor onvrede over de leefomgeving.

Enkele knelpunten worden concreet benoemd. Het contact met onderzoekers en het inruimen van tijd voor gedegen analyse en vooronderzoek is voor ontwerpers en opdrachtgevers niet langer vanzelfsprekend. Kennis bij overheden verdwijnt of wordt weinig ontwerpend ingezet. Andere disciplines zoals de architectuur en het landschapsonwerp begeven zich op het terrein van de stedebouw. De effectieve inzet van het ontwerp stuit in steden en regio's op de toegenomen complexiteit van het opdrachtgeverschap. Tenslotte sluiten opleidingen op veel plekken slecht aan bij de praktijk en trekken te weinig studenten.

De opdracht van het SfA heeft tot doel de kennisuitwisseling tussen praktijk, beleid en onderzoek te bevorderen, om hiermee uiteindelijk de ruimtelijke kwaliteit van het stadslandschap op alle objectoverschrijdende schaalniveaus te versterken.

Het kabinet noemt in haar beleid nadrukkelijk de regionale schaal als opgave voor de stedebouw. In Noord-Brabant werken de vijf grote steden Breda, Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Helmond en Tilburg sinds 2001 samen binnen het stedelijk netwerk Brabant-Stad. Naast het gesprek over de toekomstbestendigheid van de stedebouwdiscipline en de praktijk in de vijf grote steden, werd er tijdens de 'Ronde van Brabant' dan ook specifiek ingegaan op de ruimtelijke ontwikkeling van BrabantStad. In het 'reisverslag' leest u hoe het de gesprekkenestafette met fris enthousiasme werd omarmd door beleidsmakers, ontwerpers, opdrachtgevers en onderzoekende partijen. Dat stemt positief voor de toekomst. Mark Hendriks benoemt in zijn essay echter ook zorgen. De komende jaren zal moeten blijken of Brabant kiest voor een spannend rood, groen en blauw mozaïek of dat de provincie zich ontwikkelt tot een slonzige lappendeken.

Ongelegde puzzel van Brabants mozaïek

door Mark Hendriks

Op reis in BrabantStad

Toegegeven, een beetje teleurgesteld is ze wel. De eendaagse expeditie door Noord-Brabant had Annemiek Rijckenberg niet in vervoering gebracht.

Vol verwachting was ze op een vrijdagochtend in februari in de trein gestapt. Die dag ging Rijckenberg, oud-wethouder van Utrecht en lid van de VROM-raad, op zoek naar het beruchte BrabantStad en zou ze speuren en uitkijken naar een Brabantse stedenbouw. Als een ontdekkingsreiziger die terugkeert in het thuisland, brengt ze 's avonds op de eindbestemming – de Verkadefabriek in Den Bosch – verslag uit aan het toegestroomde publiek van ontwerpers, planologen en beleidsmakers. 'Ik zal het maar meteen zeggen', begon ze, 'mijn bevindingen vallen nogal tegen.'

Verbijsterd is Rijckenberg over de zwakke status – vooral in ruimtelijke zin – van het fenomeen BrabantStad – het stedelijk netwerk van Breda, Tilburg, Den Bosch, Eindhoven en Helmond. Op haar trip hadden menig ambtenaar en bestuurder verteld, dat BrabantStad weliswaar een handig middel is om rijks- en Europees geld binnen te halen, maar dat het idee van een samenhangend stedelijk systeem in geen van de gemeenten voet aan de grond krijgt.

Verbaasd is ze dat diegenen die wel in BrabantStad geloven keer op keer het wiel lijken uit te vinden. Ze had hen gehoord over het programma Mooi Brabant, over een provinciale structuurvisie, over het concept 'mozaïekmetropool' en over een ruimtelijke agenda vol abstracte ambities voor 2040. Maar, vraagt ze de zaal, wat is overgebleven van het Brabantmanifest uit 1998? In

dat document was onder leiding van toenmalig gedeputeerde Pieter van Geel gezocht naar een duurzame en nieuwe balans tussen stad en land. Toen al werd Brabant getypeerd als een rijk geschakeerd landschap, als een gebied van zand en zeeklei, van essen, kampen, bossen en heide, van grote steden als eilanden in de ruimte, van een nevel aan dorpen en gehuchten.

Annemiek Rijckenberg had de reis niet alleen gemaakt. Ze behoorde tot een gemêleerd gezelschap van experts en geïnteresseerden, die allen even nieuwsgierig waren naar de stand van de regionale stedenbouw en het werkelijke bestaan van BrabantStad. De groep reisde op initiatief van vijf Brabantse architectuurcentra en onder de inspirerende leiding van ontwerper, schrijver en moderator Lucas Verweij. Op vier tussenstops – Breda, Tilburg, Eindhoven-Helmond en Den Bosch – ging de geboren Brabander in gesprek met bestuurders, beleids- en plannenmakers, ontwerpers, opdrachtgevers en experts. Steeds stelde hij twee vraagstukken centraal. Hoe gaat het met de stedenbouwkundige discipline – waarvan in de laatste architectuurnota wordt gesteld dat het in rap tempo verslechtert? En bestaat er zoiets als een Brabantse stedenbouw, een ruimtelijke visie op BrabantStad? Tijdens het slotdebat in de Verkadefabriek memoreert reisleader Verweij aan wat hij de hele dag heeft verkondigd. Over hoe wonderbaarlijk het is dat Brabant door de rest van Nederland wordt gezien als de provincie van de kleine gezelligheid en het grote tevreden zijn, als de provincie waar bewoners zich sociaal en cultureel verbonden voelen, als de provincie waar nostalgie en vooruitgang samengaan. Maar dat diezelfde provincie op het gebied van ruimtelijke ordening en stedenbouw overladen wordt met

kritiek. Streng kijkt Verweij zijn toehoorders aan: 'En dat komt omdat jullie niet in staat zijn de kwaliteiten en mogelijkheden van Brabant, van BrabantStad, te tekenen in een visie, in een concept, in een plan.'

Enigszins verongelikt klinkt vanuit de zaal de opmerking dat enkele jaren geleden het verhaal van 'BrabantStad Mozaïekmetropool' is verteld, maar dat dit door bestuurders nooit is opgepakt. Dit verhaal was in 2007 het resultaat van een ontwerpatelier onder leiding van de Haagse landschapsarchitect Steven Slabbers. Brabant is hierin neergezet als een verweving van stad en land en een verzameling van verschillende landschappen. In de mozaïekmetropool zijn de steden krachtig en complementair en is de voortdurende groei van dorpen – door Slabbers 'verudenisering' genoemd – aan banden gelegd. Het concept mag dan op bestuurlijk niveau in een la zijn beland, tijdens de reis door Brabant kwam het beeld van de mozaïekmetropool steeds weer op tafel.

Bestemming Breda

BrabantStad bestaat niet

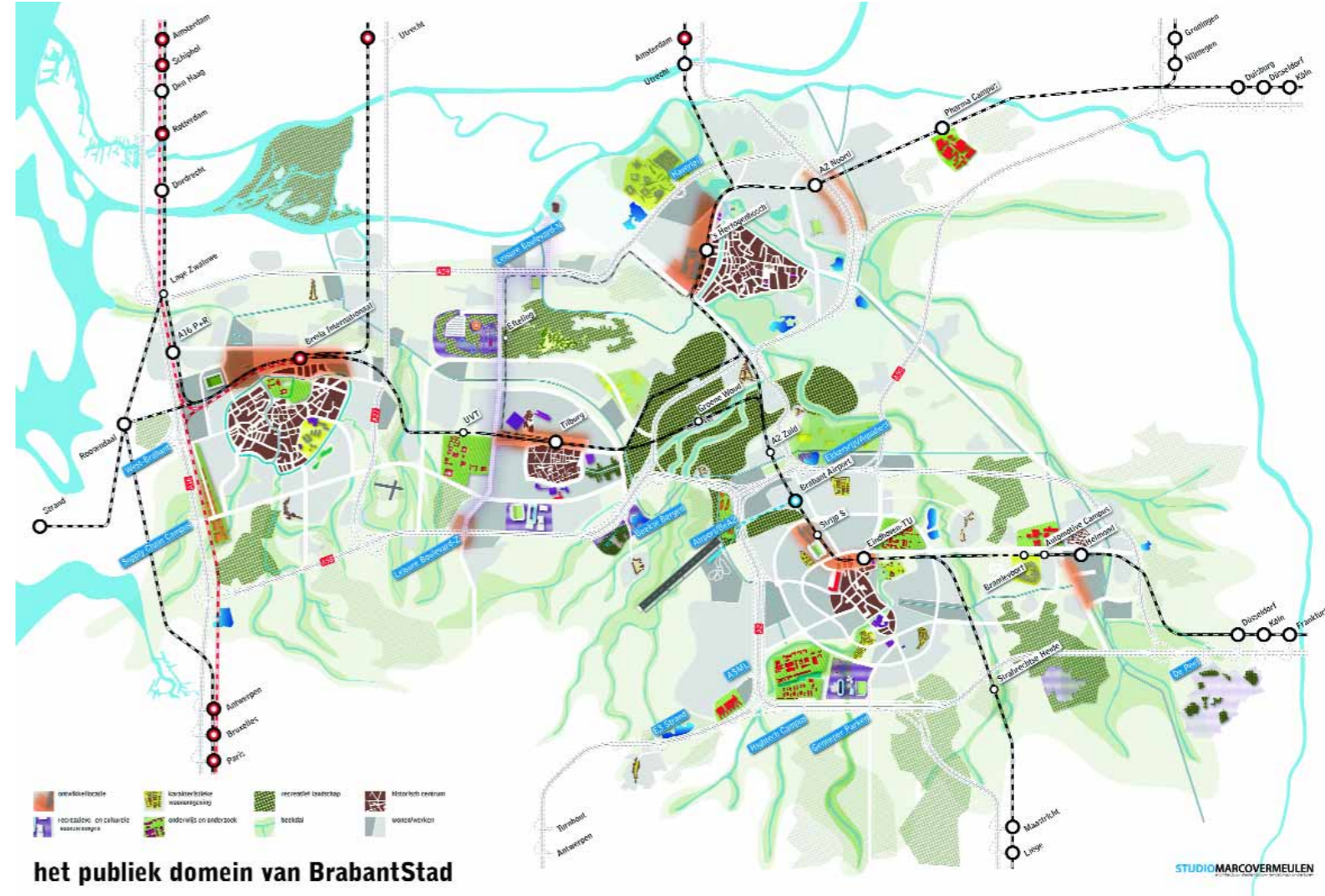
Ietwat ongemakkelijk buigen de Bredase gesprekspartners zich over het door Studio Marco Vermeulen vervaardigde beeld van BrabantStad, de kaart die het reisgezelschap de hele dag meedraagt. Reisleader Lucas Verweij wil het weten: 'Wat zien we op deze kaart?' Kleine stadjes, zegt de een, een grote stad met weinig landschap, zegt de ander. Een derde zegt: 'Hoe je het wendt of keert, de kenmerkende afwisseling in het Brabantse land, het

idee van de mozaïek, is niet terug te zien.'

Ondanks de waardering voor de mozaïekmetropool komt in Breda de scepsis over BrabantStad direct op tafel. Het is lovenswaardig om op het gebied van mobiliteit een aantal speerpunten te benoemen en het is slim om richting de Randstad en Europa gezamenlijk op te trekken. Maar op het niveau van projecten en uitvoering stelt BrabantStad niets voor, menen de deelnemers. In de besluitvorming hebben uiteindelijk wethouders het primaat, en zij kiezen altijd voor de belangen van de eigen stad.

Op de vraag of binnen deze gemeenteoverschrijdende stedenbouw een rol is weggelegd voor de provincie, wordt – niet voor het laatst, zo blijkt later – het schaalniveau van BrabantStad in twijfel getrokken. Ruimtelijk gezien vormt Brabant geen coherent geheel, zoals de provincie Utrecht. Daardoor biedt BrabantStad te weinig aanknopingspunten voor een ruimtelijk ontwerp. De Bredanaars laten weten meer op te hebben met Tilburg en met het gebied ten westen van de stad. Op die schaalniveaus wordt dan ook actief ontworpen en gepland. Zo is onlangs met achttien gemeenten de visie 'West-Brabant 2050' vastgesteld. Dat kan daar, menen ze in Breda, omdat het zoekleigebied van West-Brabant ruimtelijk en landschappelijk een samenhangend geheel vormt.

In de trein naar Tilburg filosofeert het reisgezelschap over wat in Breda is gezegd. Over het schaalniveau van BrabantStad – het is juist wel een coherent geheel, met een stedenrij en de A58 als ruggengraat, met compacte steden en gevarieerd omland – over wie de neuzen dezelfde kant op krijgt – de provincie of een

Dit kaartbeeld, ontworpen door Studio Marco Vermeulen, fungeerde als aanjager voor de discussie. Het toont BrabantStad als compact en complementair stedelijk veld in het groen.

nieuw bestuursorgaan – en over de verzwakte positie van de stedenbouw, waarvoor vele oorzaken zijn genoemd.

Iedereen is het er over eens dat in de stedenbouw de continuïteit op losse schroeven staat. Doordat binnen stedelijke ontwikkelingen onderdelen worden uitbesteed aan verschillende marktpartijen – ontwikkelaars en bureaus – ontstaat het gevaar dat de koers van een plan, de zogenaamde lange lijnen van een stad, uit het oog worden verloren. Dat gemeenten zelf niet meer over stedenbouwers beschikken, is niet eens zo erg. Als maar gezorgd wordt dat dan een externe ontwerper de kans krijgt een ontwikkeling van begin tot eind mee te maken.

Tijdens het gesprek in Eindhoven is gesteld dat de stedenbouw vanaf twee kanten in de verdrukking raakt. Aan de ene kant wordt de regionale schaal belangrijker als speelveld voor ruimtelijke ontwikkelingen, een schaalniveau waarop landschapsarchitecten beter uit de voeten kunnen. Aan de andere kant wordt

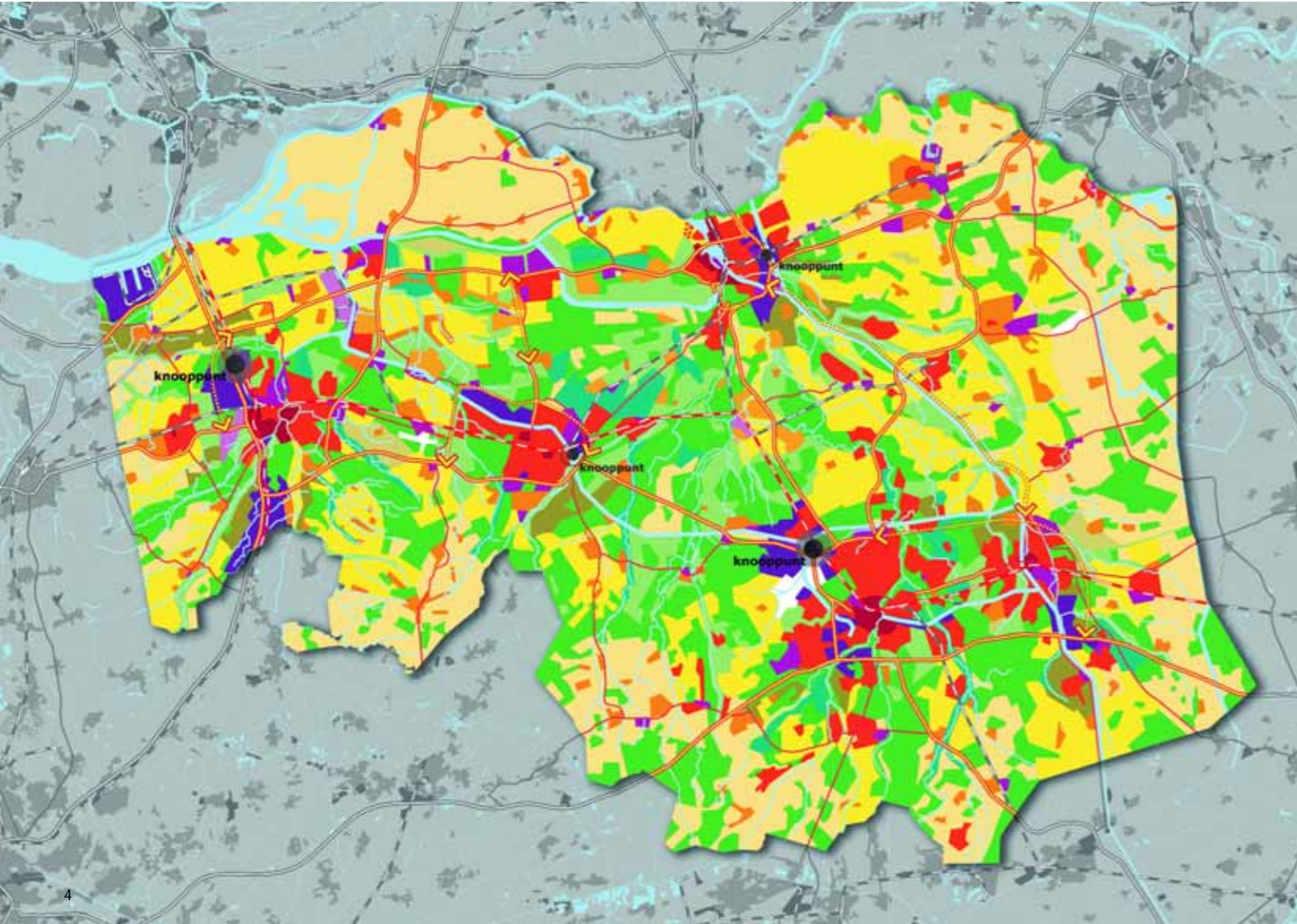
stedenbouw in de huidige bouwpraktijk verengd tot een verzameling van architectonische interventies: de ontwikkelaar heeft wat kavels, de gemeente stelt voorwaarden en de architect wordt ingevlogen om die kavels te vullen.

Een andere oorzaak is dat processen waarin stedenbouwkundigen opereren de laatste decennia complexer zijn geworden. Het gezag van de alwetende stedenbouwer is daarin sterk afgenomen. Een wethouder luistert eerder naar de protesterende burger dan naar de stedenbouwer die de 'lange lijnen' van de stad bewaakt. In dit soort processen wordt van stedenbouwkundigen verlangd dat zij naast ontwerper strateeg zijn, procesregisseur, verleider, onderhandelaar, mediator, tekenaar, politicus, belangenbehartiger. Echt vreemd is het dus niet dat opleidingen amper in staat zijn stedenbouwkundigen af te leveren die voldoen aan dit buitengewone profiel.

Het Atelier BrabantStad presenteerde in 2006 drie inspirerende toekomstbeelden waarbij de ruimtelijke en economische vervlechting van steden, dorpen en landschappen centraal staat. Hieronder toekomstbeeld 'Buisend Brabant'. (Met dank aan Bosch-Slabbers, Tuin- en landschapsarchitecten.)

In de voormalige textielstad Tilburg wordt die complexe planningspraktijk door het merendeel van de gespreksdeelnemers omarmd.

Bestemming Tilburg

Stedenbouwers moeten het proces omarmen

In de voormalige textielstad Tilburg wordt die complexe planningspraktijk door het merendeel van de gespreksdeelnemers omarmd. De niet-stedenbouwers aan tafel vinden dat stedenbouwkundigen moeten ophouden met zeuren over dat ze niet meer ontwerpen, dat ze teveel moeten vergaderen, dat niet zij maar managers leidinggeven, dat cijfers en normen de boventoon voeren, dat in een planproces zestig partijen aan tafel zitten en dat wethouders kortetermijndoelen nastreven. Dit is de nieuwe werkelijkheid en het wordt tijd dat de stedenbouw zich aanpast of zich opnieuw uitvindt. Zoals een van de gesprekspartners zei: 'De stedenbouwer moet zowel het ontwerp als het proces in de vingers hebben. Daarmee bedoel ik dat de stedenbouwer vanaf nu vol moet inzetten op het ontwerp en vol op het proces.' Dit is natuurlijk een mooi streven, al zakt de moed je in de schoenen wanneer in ogenstroom wordt genomen dat de studenten-aantallen teruglopen en gemeenten stedenbouwkundigen niet vast houden – paradoxaal genoeg vanwege dat vele vergaderen, het managen en de omgang met de grillen van snel wisselende wethouders.

Wanneer gespreksleider Lucas Verweij de meegenomen kaart van BrabantStad toont, wordt ook in Tilburg geconstateerd dat het kaartbeeld in niets lijkt op het beeld van de mozaïekmetropool. Dit is een projectenkaart, wordt gezegd, maar zonder de kwaliteiten, zoals de contrasten tussen stad en land en het bekensysteem. Bovendien komt Tilburg er mager vanaf, al beperken de antwoorden op de vraag hoe Tilburg zich wil profileren zich tot dooddoeners als 'een bereikbare en autonome economie', 'leisure' en 'studentenstad'.

Waar in Breda vooral de werking naar buiten toe is geroemd, wordt BrabantStad in Tilburg gezien als een overlegstructuur waar-

in zaken op elkaar worden afgestemd. Gemeentelijke bevoegdheden moeten volgens sommige aanwezigen niet worden overgedragen, omdat BrabantStad niet gaat over gedeelde ambities en belangen. Dat was goed te zien bij de discussie over de locatie van de beruchte shopping mall. Geen van de gemeenten bleek bereid over de eigen schaduw heen te stappen om op het niveau van BrabantStad te bepalen wat voor de mall de beste plek zou zijn. Anderen aan tafel vinden dat makkelijk geredeneerd. Natuurlijk blijven steden elkaar beconcurreren, vinden zij, dat is zelfs een groot goed. De meerwaarde van BrabantStad is dat steden met elkaar in overleg treden, van elkaar leren, samen geld binnenhalen.

Bestemming Eindhoven-Helmond

Maak een mental map

In de restauratie op station Eindhoven - waar afgevaardigden van Eindhoven en Helmond bijeen komen - spitst het gesprek zich toe op wat gemeentelijke diensten zelf doen en wat ze uitbesteden. Verrassend genoeg geven de beleidsmakers van Helmond aan zoveel mogelijk zelf te doen, van het formuleren van opgaven tot het ontwerp en de inrichting. Ze verklaren dit door het feit dat Helmond in de jaren zeventig tot groeistad was aangevoerd, waardoor de gemeentelijke dienst als vanzelf een werkwijze ontwikkelde om zaken in eigen hand te houden. De gemeente Eindhoven daarentegen besteedt veel uit aan ontwerp bureaus. De tien stedenbouwers bij de gemeente houden zich voornamelijk bezig met opdrachtverlening, onderzoek en kaderstelling. Hoe dan ook, of je als gemeente het ontwerp wel of niet uitbesteedt, de belangrijkste vraag is hoe de koers van de stad, de lange lijnen, bewaakt worden – iets wat in Helmond en Eindhoven tot de kerntaak behoort.

De discussie in de Verkadefabriek stond onder leiding van Lucas Verweij.

Aan tafel blijkt dat dit in beide steden lastig is. Stedenbouwers hebben te maken met politici die snel willen scoren waardoor je als stedenbouwer wordt gedwongen te denken in korte termijnen. Stedenbouwers hebben te maken met burgers die geen weet hebben van de door de stedenbouwer gemaakte stadsvisie, maar wel eisen dat die kantoorflat – ook al is het een essentiële schakel in de stedenbouwkundige ontwikkeling – niet gebouwd wordt. Het is belangrijk de visie op de toekomst, de koers van de stad, te onderbouwen met goed onderzoek en een gedegen verhaal. Toehoorder Michel Gorrissen, lid van het reisgezelschap en zelfstandig adviseur, zegt daarover: 'We moeten mental maps maken van onze steden, waarmee het weefsel en de dynamiek begrepen wordt. Daarmee kunnen we ingrepen en plannen naar buiten toe legitimeren.' In Eindhoven noemen ze zo'n kaart het 'DNA van de stad', waarmee iedere karakteristiek is vastgelegd. Stedenbouwers moeten die mental maps hoeden en zorgen dat ze bij elk initiatief op tafel komen. Dan komt de meereizende kaart van BrabantStad op tafel. 'Ook een mental map?', vraagt Lucas Verweij. Zeker niet, vinden de aanwezigen. Diverse aanduidingen passeren de revue: 'toeristenkaart', 'miskleun', 'hoogstens een staalkaart van huidige projecten', 'alles wat BrabantStad niet is'. Op de vraag van Verweij - die terugdenkt aan de stops in Breda en Tilburg - of het kaartbeeld van de mozaïekmetropool de mental map is, reageren de deelnemers verdeeld. 'De mozaïekmetropool was een interessante vingeroefening, maar ook daarmee lukt het niet bestuurders gezamenlijke ambities te laten na streven. Het enige wat het concept op de agenda bracht, was dat we in Brabant afstevenen op 'zwakke steden' en 'verstedelijkte dorpen'.

Later op de dag, tijdens de slotbijeenkomst in de Verkadefabriek, gaat het precies daarover, over het verhaal van de mozaïekmetropool dat bestuurders en partijen niet wist te bewegen tot het nadenken over een ruimtelijke visie op BrabantStad.

Het blijkt dat het concept teveel struikelblokken bevat. Zo geven de meeste aanwezigen aan dat de Brabantse dorpen niet zijn meegenomen in het mozaïekverhaal – ondanks de poging van ontwerper Steven Slabbers het concept in de dorpen 'te testen'. Een betrokken Brabander zegt hierover: 'Het is makkelijk te zeggen dat de steden stedelijker moeten en de dorpen niet mogen groeien. Maar wie vertelt ze dat? Is het niet achterhaald het plateland heilig te verklaren?'

Een ander struikelblok is dat bestuurders te laat zijn betrokken – ondanks een dappere poging in Tilburg om het college van B en W vanaf de start in het mozaïekverhaal mee te nemen. Al moesten ze ook daar concluderen dat politici het regionale schaalniveau moeilijk in de vingers krijgen. Onderhandelingen over woningbouw met buurgemeente Goirle liepen bijvoorbeeld op niets uit.

Als voor de zoveelste keer wordt opgemerkt welke rol de provincie moet nemen, mengt provinciaal planoloog Joks Janssen zich in het gesprek. Voor enkele momenten luisterde hij naar mogelijke rollen die de provincie kan aannemen om het 'straatvechten' in BrabantStad te beëindigen. Moet de provincie verschillen beslechten, zelf een visie maken of juist zaken verbieden of verplichten? Janssen schudt het hoofd: 'Brabanders zijn geen straatvechters. We praten veel, lobbyen veel, zien elkaar veel. Eigenlijk zijn we heel vriendelijk en het is dus heel moeilijk om dwingend tegen elkaar te zijn, laat staan dingen te verbieden.'

Terwijl de zaak instemmend knikt, meent Steven Slabbers dat dit heel mooi is – met de genade meebewegen – maar dat je uiteindelijk, wil je verder komen, toch knopen moet doorhakken, en een plan voor BrabantStad moet maken.

Annemiek Rijckenberg, lid van de VROM-raad, reisde de gehele dag mee en lichtte aan het eind van de dag haar bevindingen toe.

Bestemming Den Bosch

Is de stedenbouwer de pineut?

In de prachtige raadszaal van het Bossche stadhuis trekt gespreksleider Lucas Verweij plotseling een opzienbarende conclusie. 'Als ik jullie zo hoor, gaat alles goed in Den Bosch en is er eigenlijk maar één de pineut: de stedenbouwer.' Hij vervolgt: 'De stedenbouwer moet zijn hoofd laten hangen naar de wensen van de politiek, zich aanpassen aan financiële situaties – waardoor sommige plannen kwaliteit verliezen. De stedenbouwer heeft geen tijd na te denken over regionale opgaven en moet met lede ogen toezien hoe anderen – de landschapsarchitect, de projectontwikkelaar, de procesmanager, de architect – zijn taken overnemen.' Verweij kijkt de zaal rond. 'En als hij dan tekent aan het gebied tussen hier en Rosmalen, moet ie stoppen omdat anders door speculatie de grondprijs omhoog schiet.'

De Bossche gespreksdeelnemers lijken even van hun stuk, maar reageren kordaat op de prikkelende uitspraken van Verweij. De vertegenwoordigers van de gemeente menen dat de stedenbouwer geen slachtoffer is, maar juist met meerdere petten acteert – als visievormer, financieel rekenwonder of grondhandelaar. Dat past bij het integrale karakter van de functie – iets wat minder past bij de rol van een verkeerskundige of milieuexpert. Op de controversiële constatering dat stedenbouwers niet ontwerpen omdat anders de grond te duur wordt, suggereert een deelnemer meer te werken met scenario's, door via ontwerpend onderzoek verschillende toekomstperspectieven te schetsen.

Wanneer de deelnemers de meegenomen kaart van BrabantStad bekijken, valt ook hier direct het woord mozaïek – wat ze niet in de kaart terugzien. Net als in Breda zijn de Bosschenaren sceptisch. Volgens hen is BrabantStad een nuttig vehikel om in Brussel en Den Haag geld los te weken – de laatste keer een slordige 1,4 miljard euro.

Idealist Verweij probeert het nog een keer. 'Geloven we wel of niet in BrabantStad, in die mozaïek, dat roerei? En dan bedoel ik niet een compacte stad, maar een netwerk, een samenhang van complementaire steden?' Zijn toehoorders schudden peinzend het hoofd. Het lijkt mooi, zo'n stedenbouwkundige eenheid, een netwerkstad. Maar BrabantStad leeft niet, het is niet meer dan een bestuurlijk speeltje, een instrument om geld binnen te halen. Desondanks, op weg van Tilburg naar Eindhoven, bekruipt het reisgezelschap voor een moment het gevoel op pad te zijn in een BrabantStad. De stoptrein zit vol met studenten, die in Tilburg van school komen en in Eindhoven uitstappen. Onderweg komen de verhalen naar boven, van mensen die in Den Bosch wonen, in Breda werken en in Eindhoven winkelen. Over de bekende profielen en identiteiten, waarmee de steden zich onderscheiden: Tilburg is de stad van theater en muziek, Eindhoven de stad van techniek en design, Den Bosch en Breda de steden van winkels, horeca en Brabantse huiselijkheid.

Toekomstbeelden voor Tilburg

Vooruitblik volgende Verdieping

Hoe ziet Tilburg er uit over 100 jaar? Waar bevinden zich de kracht en identiteit van deze stad en hoe komen deze ruimtelijk tot uiting? Wat is de rol van Tilburg binnen de regio en provincie? Hoe ontwikkelt zich de verhouding tussen bebouwde stad en het groene buitengebied? Donderdag 15 april 2010 organiseerde CAST een discussiebijeenkomst waarbij deze vragen en andere vragen aan de orde kwamen. In de tweede CASTverdieping leest u meer over deze discussie en de toekomstbeelden die gemaakt werden.

Ontwerpateliers werkten aan toekomstbeelden voor Tilburg.

Achtergronden

Beleidsnota 'Een Cultuur van Ontwerpen', visie architectuur en ontwerp van de ministeries van OCW en VROM
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/architectuur-en-ruimtelijk-ontwerp

Stimuleringsfonds voor Architectuur
www.architectuurfonds.nl

Advies VROMraad 'Duurzame verstedelijking'
www.vromraad.nl | zoek 'Duurzame verstedelijking'

Onderzoek 'Balans van de Stedenbouw' door RIGO Research en Advies
www.rigo.nl | zoek 'Balans van de stedenbouw'

Stedenbouw NU
www.stedenbouw.nu

Congres BNSP oktober 2009, programma en video-interviews
congres.bnspl.nl

Ontwerpatelier BrabantStad
www.brabantstad.nl/ontwerpatelier

CAST Workshop Brabant 2050
www.castonline.nl | zoek 'Brabant 2050'

Colofon

Tekst: Tekstlandschap Mark Hendriks
Redactie: Anja Dierx, Evelien Pieters, Bas van der Pol
Eindredactie: Bas van der Pol
Vormgeving: Jac de Kok ontwerpers
Drukwerk: Groels, Tilburg
Fotografie: Bas Geelen i.s.m. Frans Parthesius
Beelden: Studio Marco Vermeulen, Bosch Slabbers Tuin- en landschaps-architecten

Partners

De 'Ronde van Brabant, over de staat en toekomst van de stedenbouw in BrabantStad' werd georganiseerd in opdracht van het Stimuleringsfonds voor Architectuur en in samenwerking met:

Gebouw F Breda
www.gebouwf.nl

Stichting Bosch Architectuur Initiatief
www.bai-s-hertogenbosch.nl

Architectuurcentrum Eindhoven
www.architectuurcentrumeindhoven.nl

Stichting Brabant Academy
www.brabantacademy.nl

Met dank aan:

Alle professionals die hun medewerking verleend hebben aan de organisatie en/of uitvoering van de 'Ronde van Brabant'. In het bijzonder gaat onze dank uit naar alle gespreksdeelnemers.

Subsidiënten

Stimuleringsfonds voor Architectuur | Gemeente Tilburg

Hoofdsponsors

Architecten Werkgroep | Bedaux de Brouwer Architecten | Bo.2 architectuur en stedenbouw | Bouwbedrijf Remmers | Bouwfonds ontwikkeling | Bouwgroep Van der Weegen | Heerkens van Bavel Bouw | Lijten Smeulders Architecten | TBV Wonen | Tiwos | WonenBreda | Van de Ven Bouw en Ontwikkeling

Sponsors

Bouwbedrijf André Doevendans | Le Clercq Planontwikkeling Zuid

Begunstigers

Van Aken Architectuur | Van Asten Doomen Architecten | Makelaardij Hans van Berkel | De Bonth Van Hulten | Cofier Bouwontwikkeling MB | Crepain Binst Architecture | Van Esch | Aannemersbedrijf J.A. van Gisbergen | Hoogspoor Design Light | H-KWADRAAT Architectuur | Van den Hout & Kolen architecten | De Kok Bouwgroep | Komar Vastgoed | Aannemersbedrijf Gebr. Kruijssen | LBB-Naber Makelaars | M30 Architecten | Adviesbureau Markslag Beljaars | Hypodamus Tilburg | Prince Project Management Bureau | Architectenbureau Snoeren | Adviesbureau Vekemans | Rob Wagemakers landschapsarchitect | 't Heem